

ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ PRACOVNÍKŮ V SOCIALISTICKÉM ZEMĚDĚLSTVÍ

V. Charitonová

CHARITONOVÁ, V. (Výzkumný ústav zemědělství a výživy, Praha): *Životní úroveň pracovníků v socialistickém zemědělství*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 18, 1982 (1) : 43-52.

Mezi nejdůležitější ukazatele životní úrovně patří analýza společenské a osobní spotřeby obyvatelstva. Nová právní úprava sjednotila zásady společenské spotřeby mezi družstevním a státním sektorem zemědělství, ale určité disproporce v neprospěch družstevních rolníků doposud přetrvávají. Družstevníci mají v průměru nižší starobní a invalidní důchody a méně příznivou relaci mezi starobními důchody a výší průměrné čisté měsíční odměny. Příjmová situace družstevních domácností je ovlivňována větším podílem ekonomicky aktivních členů domácnosti, vyšším průměrným počtem členů domácnosti, vyšším průměrným počtem závislých dětí a důchodců. Největší položku v družstevních domácnostech tvoří peněžní výdaje za průmyslové zboží a za potraviny. Asi pětinu spotřeby potravin tvoří naturální osobní spotřeba. Celková spotřeba potravin, včetně naturální, je vyšší než u ostatních sociálních skupin. Vklady družstevních rolníků jsou vyšší než vklady dělníků a zaměstnanců.

osobní a společenská spotřeba; družstevní a státní sektor zemědělství; ekonomická aktivita členů domácnosti

Základním znakem socialistické společnosti je snaha o stále dokonalejší uspokojování hmotných i nehmotných (kulturních, společenských a dalších) potřeb obyvatelstva. Pracující občané jsou odměňováni podle množství, kvality a společenské důležitosti své práce a kromě toho se podílejí na všech sociálních vymoženostech zahrnutých do společenské spotřeby. Zároveň společnost částečně přebírá péči o nepracující občany (dětí, důchodce a osoby se změněnou pracovní schopností apod.) a systémem sociálního zabezpečení koriguje hladinu životní úrovně rodin a osob, které nejsou výdělečně činné. Společenská spotřeba, která zahrnuje objem výrobků pro obyvatelstvo zdarma, objem výrobních služeb pro obyvatelstvo zdarma, peněžní příjmy obyvatelstva neplynoucí z rozdělování podle práce apod., reprezentuje z hlediska životní úrovně velmi značný přínos.

Kategorie životní úrovně může mít z hlediska rozlišovací úrovně širší či užší vymezení. Na nejvyšším stupni všeobecnosti životní úroveň představuje úroveň života v celé šíři, přičemž více méně splývají kategorie životní úrovně a způsob života, i když pojem úroveň akcentuje více kvantitativní stránky a pojem způsob spíše kvalitativní formy života (S o v a, 1978).

V dalších rozlišovacích stupních se vymezení životní úrovně mění podle úrovně abstrakce, použité při jejím vyjádření. Ani při vymezování životní úrovně v užším ekonomickém smyslu, které je nezbytné pro konkrétní účely hospodářské politiky, nelze životní úroveň redukovat pouze na ekonomickou kategorii měřitelnou jen kvantitou a kvalitou spotřeby, ale je nutno do ní zahrnovat i různé sociální podmínky a životní jistoty, které ovlivňují a předurčují její výši a další vývoj. Růst životní úrovně, který je nezbytnou podmínkou socialistického životního způsobu, není chápán pouze jako růst spotřeby, ale jako proporcionální rozvoj jejích ekonomických a sociálních prvků.

S o v a (1978) vymezuje kategorii životní úrovně jako určitý systém uspokojování potřeb, který se rozpadá do dvou podsystémů: 1) spotřeba hmotných statků a služeb a 2) hmotné a časové podmínky, které ovlivňují uspokojování nejrůznějších potřeb lidí. Mezi těmito podsystémy existují ovšem zpětné vazby. Dále se tyto dva podsystémy člení na devět dílčích okruhů: 1. potřeby (poptávka); 2. spotřeba zboží; 3. spotřeba placených služeb; 4. rozdělování mezi pracující; 5. společenská spotřeba obyvatelstva (v pojetí společenských spotřebních fondů); 6. životní prostředí (bez pracovního prostředí); 7. pracovní podmínky (včetně pracovního prostředí); 8. podmínky, za nichž obyvatelstvo získává zdravotní a sociální péči, vzdělání a kulturu; 9. struktura mimopracovního času obyvatelstva.

V období socializace zemědělství, přechodem od soukromého hospodaření k velkovýrobnímu rozvoji socialistických zemědělských podniků, došlo na vesnici k velmi výrazným změnám ve všech oblastech pracovního i mimopracovního života, které se projevíly mimo jiné i v růstu společenské a osobní spotřeby a ovlivnily materiální i nemateriální podmínky formování socialistického životního způsobu pracovníků v zemědělství.

Společnou spotřebu nelze diferencovat podle jednotlivých sociálních skupin. Statisticky je uváděna v úhrnné částce za daný rok a v přepočtu na jednoho obyvatele. Z tohoto důvodu není možné vyčlenit celkovou společenskou spotřebu pracovníků v zemědělství nebo zemědělského obyvatelstva a srovnávat ji se společenskou spotřebou jiných skupin obyvatelstva. Podrobnější statistické údaje jsou k dispozici o výdajích na dávky nemocenského pojištění, zabezpečení v nemoci, zabezpečení matky a dítěte, léčebně preventivní péči, starobní a invalidní důchody, podle nichž lze družstevní rolníky vyčlenit jako samostatnou sociální skupinu a porovnávat ji s pracovníky v národním hospodářství celkem.

Objem společenské spotřeby v ČSSR se neustále zvyšuje. Od roku 1973 do roku 1979 vzrostl ze 7371 na 9279 Kčs na jednoho obyvatele ročně (ze 100 na 126 bodů), což představuje průměrný roční přírůstek 318 Kčs na jednoho obyvatele.

Současně se zvýšil objem osobní spotřeby ze 12 467 Kčs v roce 1973 na 15 391 v roce 1979 na jednoho obyvatele (ze 100 na 123 bodů), tzn. průměrný roční přírůstek 471 Kčs na jednoho obyvatele.

Přes mírné odchylky v jednotlivých letech, poměr mezi oběma zůstává zhruba stejný, asi 37 % připadá na společenskou spotřebu a 63 % na osobní spotřebu obyvatelstva.

Na společenské spotřebě obyvatelstva se nejvýrazněji podílí sociální zabezpečení pracovníků, zejména vyplácené starobní, invalidní,

I. Sociální zabezpečení pracujících v ČSSR — Social security of working people in Czechoslovakia

Rok	Pracující sociálně zabezpečení		Výdaje na dávky nemocenského pojištění, zabezpečení v nemoci, zabezpečení matky a dítěte a na léčebně preventivní péči								Podíl sociálního zabezpečení družstevních rolníků ze sociálního zabezpečení pracovníků
	pracov.	družst. rolníci	pracov-níků	družst. rolníků	ročně		měsíčně				
					na 1 pracov-níka	na 1 družst. rolníka	na 1 pracov-níka	index 1970 × × 1979	na 1 družst. rolníka	index 1970 × × 1979	
					v tis. osob	v tis. osob	v mil. Kčs	v mil. Kčs	v Kčs	v Kčs	v Kčs
1970	6187	758	14 146	1215	22 864	16 029	1905	100	1336	100	70,1
1975	6499	725	17 874	1597	27 503	22 027	2292	120	1835	137	80,1
1977	6656	700	18 926	1643	28 434	23 471	2369	124	1955	146	82,5
1978	6739	695	19 338	1686	28 696	24 259	2391	125	2021	151	84,5
1979	6827	693	20 529	1810	30 070	26 118	2506	131	2176	163	86,8

Pramen: Statistická ročenka 1980, Praha, FSÚ 1980. (vlastní výpočet) s. 611, 612.

vдовské, sirotčí a sociální důchody. Ačkoliv podmínky nemocenského pojištění, zabezpečení matky a dítěte, zabezpečení v nemoci a léčebné preventivní péče jsou stejné pro pracovníky v zemědělství (včetně družstevních rolníků) a pro pracovníky ostatních odvětví národního hospodářství, statistiky vykazují určité rozdíly mezi družstevními rolníky a pracovníky v národním hospodářství. Trend růstu dávek sociálního zabezpečení je u družstevních rolníků mnohem rychlejší (z indexu 1970 = 100 na 163 v roce 1979) než u pracovníků (index 1970 = 100, 1979 = 131) a měsíční rozdíl 569 Kčs na osobu v neprospěch družstevních rolníků v roce 1970 se do roku 1979 snížil na 330 Kčs, ale přesto podíl sociálního zabezpečení družstevních rolníků k roku 1979 činil 86,8 % ze sociálního zabezpečení pracovníků (tab. I).

Rozdíly v důchodovém zabezpečení mezi pracovníky v národním hospodářství a členy JZD i přes zásadní sjednocení podmínek důchodových dávek zůstávají mírně nevýhodné pro členy JZD. Tyto nevýhody vyplývají jednak ze skutečnosti, že pojištění zemědělců existuje až od r. 1948. Družstevníkům je hodnocena kratší doba (od r. 1945, ostatním od r. 1918) pracovní činnosti než pracovníkům v pracovním poměru a proto mají nižší výši důchodu i při stejném měsíčním výdělku. Druhou nevýhodou je, že výpočtovou základnou u družstevních rolníků je čistá odměna za práci zvýšená paušálně o 12,5 % — příspěvek JZD na sociální zabezpečení. U ostatních pracovníků se vychází z hrubé mzdy (Tichota, 1979).

Novou právní úpravou bylo sice sjednoceno důchodové zabezpečení mezi družstevním a státním sektorem, ale ve výši starobních a invalidních důchodů doposud přetrvávají disproporce mezi družstevními rolníky a pracovníky v národním hospodářství. V roce 1979 činil podíl starobních důchodů družstevních rolníků 69,5 % ze starobních důchodů pracovníků a podíl invalidních důchodů družstevních rolníků 72,5 % z invalidních důchodů pracovníků (tab. II).

II. Průměrná měsíční výše vyplácených důchodů v ČSSR — The average monthly amount of pensions in Czechoslovakia

Rok	Starobní důchody					Invalidní důchody				
	pracovníků		družstevních rolníků		podíl starob. důchodů družst. rolníků ze SD pracovníků v %	pracovníků		družstevních rolníků		podíl invalid. důchodů družst. rolníků z ID pracovníků v %
	v Kčs	index 1970 × 1979	v Kčs	index 1970 × 1979		v Kčs	index 1970 × 1979	v Kčs	index 1970 × 1979	
1970	863	100	528	100	61,2	781	100	505	100	64,7
1975	953	110	611	116	64,1	892	114	609	120	68,3
1977	1095	127	717	136	65,5	1036	133	720	142	69,5
1978	1108	128	732	139	66,1	1055	135	741	147	70,2
1979	1160	134	806	153	69,5	1130	145	819	162	72,5

Pramen: Statistická ročenka 1980. Praha, FSÚ 1980 (vlastní výpočet) s. 616

Průměrná výše měsíční čisté odměny v JZD roste rychleji než odměny v socialistickém sektoru národního hospodářství a ve státním sektoru zemědělství (JZD — index 1970 = 100, 1979 = 149; státní sektor zemědělství — index 1970 = 100, 1979 = 138; socialistický sektor národního hospodářství — index 1970 = 100; 1979 = 133). Zatímco v socialistickém sektoru národního hospodářství (bez JZD) se relace průměrné měsíční mzdy a průměrného starobního důchodu v letech 1970—1979 takřka nemění, relace mezi průměrnou měsíční čistou odměnou v JZD a průměrným starobním důchodem družstevních rolníků, přes mírné výkyvy v jednotlivých letech, poněkud vzrůstá. V roce 1979 činily starobní důchody družstevních rolníků 37,1 % z průměrných čistých měsíčních odměn v JZD (tab. III).

III. Průměrné měsíční odměny pracovníků socialistického sektoru národního hospodářství (bez JZD), zemědělství (bez JZD) a průměrné čisté odměny pracovníků JZD v ČSSR — The average monthly remunerations of the employees in the socialist sector of the economy (excluding agricultural co-operatives) and the average net remunerations of employees of agricultural co-operative farms in Czechoslovakia

Rok	Odměny v socialistickém sektoru (bez JZD) v Kčs	Index 1970 × × 1979	Odměny v země- dělství (bez JZD) v Kčs	Index 1970 × × 1979	JZD (čistá odměna) v Kčs	Index 1970 × × 1979	Relace starobní důchod družstevník k Ø měsíční čisté odměně v JZD (= 100)
1970	1937	100	1806	100	1456	100	36,3
1975	2304	119	2221	123	1921	132	31,8
1977	2444	126	2373	131	2117	145	33,9
1978	2517	130	2434	135	2127	146	34,4
1979	2579	133	2488	138	2172	149	37,1

Pramen: Statistické ročenky ČSSR
Statistické ročenky MZVŽ

Zmírňování rozdílů mezi družstevním a státním sektorem zemědělství v realizaci společenské spotřeby probíhá poměrně rychle a jsou vytvářeny předpoklady pro jejich úplné odstranění. Dokladem této tendence je vývoj relace mezi průměrnými měsíčními odměnami v JZD a ve státních statcích. Výrazné zaostávání družstevních rolníků v pracovních příjmech bylo již zcela odstraněno; v časové řadě se mzdy ve státních statcích a přepočtené mzdy v JZD (zvýšené o průměrnou daň ze mzdy) vyrovnávají v roce 1973. Od tohoto roku jsou odchylky ve mzdách mezi oběma sektory malé a ve prospěch JZD (Tichota, 1979). Rovněž struktura průměrných měsíčních odměn podle jednotlivých profesí je zhruba stejná ve státním i družstevním sektoru zemědělství.

Profese je jedním z třídních znaků, které ovlivňují jak životní způsoby, tak životní úroveň. Profese z hlediska životního způsobu souvisí úzce se vzděláním, její fyzická a psychická náročnost se promítá do mimopracovního času i do aktivit volného času, do jisté míry určuje jeho množství a má i své společenské aspekty. Zároveň profese diferencuje výši

pracovního příjmu, který na jedné straně vyjadřuje osobní kvality a zásluhy pracovníka ve výrobním procesu a na druhé straně vytváří materiální předpoklady pro uspokojování jeho vlastních i rodinných potřeb.

Průměrná měsíční čistá odměna družstevních rolníků činila v roce 1979 2244 Kčs, průměrná měsíční hrubá mzda pracovníků státních statků 2454 Kčs.

Mezi nejlépe placené manuální profese, u nichž je měsíční odměna vyšší než průměr a relativně vysoká je i hodinová odměna, patří shodně v JZD i ve státních statcích především mechanizované a průběžné profese — traktoristé, kombajnéri, řidiči, pracovníci v dílnách, řemeslníci, pracovníci stavebních čt a skupin. V profesích živočišné výroby jsou odměny rovněž vyšší než průměr, ale odpovídá jim vysoký počet odpracovaných hodin, který snižuje hodinovou mzdu. Mezi profese s nejnižšími odměnami patří v obou sektorech ostatní pracovníci rostlinné výroby, ošetřovatelé drůbeže, ostatní pracovníci živočišné výroby a ostatní manuální pracovníci, tedy profese pomocné, bez vyhraněné specializace a kvalifikace.

Pracovní příjem ze zaměstnání je hlavní součástí peněžních příjmů obyvatelstva, jejich přepočet na hlavu je považován za jeden z nejdůležitějších a nej přesnějších ukazatelů životní úrovně v kategorii osobní spotřeby. Členění podle sociálních skupin je zachyceno ve Statistice životní úrovně domácnosti (1981), která poskytuje údaje pro srovnání mezi dělníky, zaměstnanci a družstevními rolníky. Sociální příslušnost celé domácnosti je určena podle osoby stojící v čele domácnosti (přednosty domácnosti) i když ostatní ekonomicky činní členové domácnosti jsou jiné sociální příslušnosti.

Životní úroveň domácnosti je ovlivňována počtem ekonomicky aktivních osob a počtem vyživovaných osob (závislých na ekonomicky aktivních členech domácnosti). Družstevní domácnosti se liší větším podílem ekonomicky aktivních členů (průměrný počet 1,83, u dělníků 1,81, u zaměstnanců 1,75), vyšším průměrným počtem členů domácnosti (3,34, u dělníků 3,23, u zaměstnanců 3,07), vyšším průměrným počtem závislých dětí (1,22, u dělníků 1,18, u zaměstnanců 1,13) a důchodců (0,14, u dělníků 0,09, u zaměstnanců 0,08).

Peněžní příjmy domácností jsou diferencovány jak mezi sociálními skupinami, tak uvnitř těchto skupin, kde hlavním kritériem je skutečnost, zda v rodině jsou či nejsou závislé děti. Čisté peněžní příjmy (tzn. hrubé peněžní příjmy snížené o vybrané úspory, výpůjčky a vrácené zálohy, doplňkové půjčky, daň ze mzdy a zvýšené o naturální osobní spotřebu) jsou nejvyšší v zaměstnaneckých domácnostech (100,0), vzhledem k nim dosahují čisté příjmy družstevních domácností 98,3 % a dělnických domácností 90,1 % (tab. IV).

Struktura příjmů je obdobná ve všech sociálních skupinách. Asi tři čtvrtiny peněžních příjmů pocházejí z hlavního zaměstnání, jedna čtvrtina z jiných peněžních příjmů — u rodin se závislými dětmi značnou část tvoří přídatky na děti, v domácnostech bez závislých dětí důchody.

Ve všech sociálních skupinách jsou relace mezi čistými příjmy na hlavu domácnosti bez závislých dětí a s nimi zhruba stejné. U dělníků tvoří průměr čistých příjmů na hlavu v domácnostech se závislými dětmi 60,1 % čistých příjmů domácností bez závislých dětí, u zaměstnanců 59,3 % a u družstevních rolníků 60,3 %.

IV. Struktura peněžních příjmů a peněžních vydání v domácnostech v ČSSR za rok 1980 — The structure of pecuniary incomes and the expense pattern in Czechoslovak households in 1980

Domácnosti	Dělníci		Zaměstnanci		Družstevní rolníci	
	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%
Hrubé peněžní příjmy úhrnem	22 494	100,0	25 660	100,0	21 317	100,0
— vybrané úspory	1 711	7,6	2 246	8,7	2 066	9,7
— výpůjčky a vrácené zálohy	204	0,9	265	1,1	248	1,2
— doplňkové půjčky	172	0,8	344	1,3	184	0,9
— daň ze mzdy	2 793	12,4	3 209	12,5	311	1,4
+ naturální osobní spotřeba	639	2,8	663	2,5	1 408	6,6
Čisté peněžní příjmy	18 253	81,1	20 259	78,9	19 916	93,4
Peněžní vydání úhrnem	22 421	100,0	25 554	100,0	21 093	100,0
z toho:						
potraviny, nápoje, veř. stravování	5 996	26,7	6 169	24,1	5 476	26,0
průmyslové zboží	6 191	27,6	7 378	28,9	7 349	34,8
služby	2 881	12,9	3 637	14,2	2 544	12,1
platby	4 869	21,7	5 415	21,2	2 450	11,6
ostatní peněžní vydání	2 484	11,1	2 955	11,6	3 274	15,5

Pramen: Statistika životní úrovně domácností 1980

Uvnitř sociálních skupin diferencuje výši průměrných čistých příjmů na hlavu počet závislých dětí, přičemž trend jejího poklesu vzhledem k počtu dětí je poněkud výraznější u družstevních domácností.

Struktura peněžních výdajů družstevních domácností v r. 1980 byla následující: 26,0 % tvořily výdaje za potraviny, nápoje a veřejné stravování, 34,8 % výdaje za průmyslové zboží, 12,1 % výdaje za služby, 11,6 % platby a 15,5 % ostatní peněžní vydání (tab. V).

Z výdajů za potraviny více než jednu čtvrtinu (28 %) činily výdaje za maso a masné výrobky, což je poněkud méně než v ostatních sociálních skupinách, ve kterých se výdaje za maso blíží k jedné třetině všech výdajů, ale naturální osobní spotřeba, která je u družstevních rolníků více než dvakrát vyšší než u dělníků a zaměstnanců, tento rozdíl vyrovnává. V průměru na hlavu vydali v roce 1980 dělníci za maso a masné výrobky (včetně naturální osobní spotřeby) 1551 Kčs, zaměstnanci 1523 Kčs a družstevní rolníci 1538 Kčs. Celková spotřeba potravin na hlavu (peněžní vydání za potraviny + naturální osobní spotřeba) je v družstevních domácnostech vyšší, činí 5055 Kčs, zatímco v dělnických domácnostech 4890 Kčs a v domácnostech zaměstnanců 4965 Kčs.

Naturální osobní spotřeba, zejména potravin, má pro družstevní domácnosti značný význam z hlediska životní úrovně a částečně i z hlediska životního způsobu. Podíl, který tvoří v celkové spotřebě potravin družstevních rolníků není zanedbatelný (21,1 % proti 8,3 % u dělníků a 8,2 % u zaměstnanců) a je doposud otevřenou otázkou, jak dalece budou vytvořeny optimální podmínky pro jeho zvyšování.

V. Naturální osobní spotřeba v domácnostech — průměry na hlavu v Kčs (manželka v domácnosti i zaměstnání) — ČSSR — 1977, 1978, 1979, 1980 — Personal in-kind consumption in households — the averages per capita in Kčs (wife attends to house-keeping — wife employed) — Czechoslovak Socialist Republic — 1977, 1978, 1979, 1980

Rok	Dělníci		Zaměstnanci		Družstevníci	
	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%
1977	480	100,0	448	100,0	1142	100,0
1978	556	115,8	514	114,7	1233	107,9
1979	587	122,3	591	131,9	1312	114,8
1980	639	133,1	663	147,9	1408	123,3

Pramen: Statistika životní úrovně domácností 1977, 1978, 1979, 1980.

V letech 1977 až 1980 se naturální osobní spotřeba zvýšila ve všech sociálních skupinách (tab. V). Podstatně se zvýšila v dělnických domácnostech (asi o jednu třetinu) a v zaměstnaneckých domácnostech (skoro o polovinu), kdežto v domácnostech družstevníků, vzhledem k její dosavadní relativně vyšší úrovni, je trend dalšího růstu pozvolnější.

V naturální spotřebě potravin v domácnostech družstevníků tvoří nejvýraznější položku maso a masné výrobky, u nichž dochází k mírnému vzestupu, ale u dalších základních potravin (mléko, vejce, tuky, brambory) její podíl poněkud klesá.

Výdaje za průmyslové zboží jsou v družstevních domácnostech vyšší než v ostatních domácnostech, což souvisí s charakterem života na vesnici, rozsahem naturálního osobního hospodářství, rozvojem motorismu, stavebních činností apod. Družstevní rolníci více vydali za textilní zboží a obuv, ale také za potřeby pro domácnost, osobní dopravní prostředky a zejména za paliva a stavební potřeby.

Ostatní peněžní výdaje, tj. hlavně za služby a platby sice v posledních letech podstatně vzrostly, ale nedosahují úrovně zaměstnaneckých a dělnických domácností.

Vklady družstevních domácností jsou vyšší než v ostatních sociálních skupinách, tvoří 13,0 % z celkových peněžních výdajů.

Spotřeba, společenská i osobní, je pouze jedním z ukazatelů životní úrovně. Výhodou údajů o spotřebě je jejich kvantitativní vyjádření a možnost statistického sledování i v časové řadě. Proto budou i v budoucnu sloužit jako jeden z hlavních podkladů pro analýzu životní úrovně, i když není možné omezit se pouze na ně, ale musí být doplňovány dalšími kvantitativními i kvalitativními hledisky.

Literatura

- SOVA, A.: Životní úroveň a její plánování. Praha, Svoboda 1978, s. 14, 25-33.
TICHOTA, B.: Vývoj životní úrovně pracovníků v zemědělství. Praha, Horizont 1979, s. 82, 90-91.
Statistika životní úrovně domácností. Praha, FSÚ 1981.

Došlo dne 30. 11. 1981

ХАРИТОНОВА, В. (Научно-исследовательский институт сельского хозяйства и продовольствия, Прага): Жизненный уровень работников в социалистическом сельском хозяйстве. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 18, 1982 (1) : 43-52.

К самым важным показателям жизненного уровня относится анализ общественного и личного потребления населения. Новое правовое оформление объединило принципы общественного потребления между кооперативным и государственным сектором сельского хозяйства, но некоторые диспропорции в ущерб кооперативных земледельцев до сих пор продолжают. У кооперативных земледельцев в среднем более низкие пенсии по старости и по инвалидности и менее благоприятное соотношение между пенсиями по старости и размером средней месячной зарплатой. Ситуация доходов семей кооператоров находится под влиянием большей доли экономически активных членов семьи, большим средним числом членов семьи, большего среднего числа зависимых детей и пионеров. Самую высокую статью в семьях кооператоров представляют денежные расходы за промышленные товары и пищевые продукты. Примерно одна пятая потребления пищевых продуктов составляет натуральное личное потребление. Общее потребление пищевых продуктов, включая натуральные, выше чем у остальных социальных групп. Вклады кооперативных земледельцев выше, чем вклады рабочих и чиновников.

личное и общественное потребление; кооперативный и государственный сектор сельского хозяйства; экономическая активность членов семьи

CHARITONOVÁ, V. (Economic Research Institute for Agriculture and Food, Praha): *The Living Standard of Workers in Socialist Agriculture*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 18, 1982 (1) : 43-52.

The analysis of social and personal consumption by population belongs to the most important indicators of the standard of living. The new legislation unified the principles of social consumption in co-operative and state agricultural sector but some disproportions, to the detriment of members of agricultural co-operative farms, have survived. On the average, the members of co-operative farms have lower old-age pensions and disablement pensions, and the relationship between the pensions and the level of average per-month remuneration is less favourable. The income pattern in the households of co-operative members is affected by a higher proportion of economically active members, by a higher average number of the household members, by a higher number of supported persons — children and old-age pensioners. In the households of members of agricultural co-operative farms, the money spent for industrial goods and foodstuffs represents the highest item in the household budget. About one fifth of the foodstuff consumption per capita is covered by the in-kind consumption. The total foodstuff consumption, including in-kind consumption, is higher than in other social groups. The deposits of the members of agricultural co-operative farms are higher than those of workers and employees.

personal and social consumption; co-operative and state agricultural sector; economic activity of household members

CHARITONOVÁ, V. (Forschungsinstitut für Ökonomik der Landwirtschaft und Ernährung, Praha): *Lebensniveau der Beschäftigten in der sozialistischen Landwirtschaft*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 18, 1982 (1) : 43-52.

Zu den wichtigsten Kennziffern des Lebensniveau gehört die Analyse des gesellschaftlichen und persönlichen Verbrauchs der Bevölkerung. Eine neue Rechtsre-

gelung vereinheitlichte Grundsätze des gesellschaftlichen Verbrauchs zwischen dem genossenschaftlichen und staatlichen Sektor der Landwirtschaft, es überdauern jedoch bestimmte Disproportionen zuungunsten der Genossenschaftsbauern. Die Genossenschaftsbauern haben im Durchschnitt niedrigere Alters- und Invaliditätsrenten und eine weniger günstige Relation zwischen den Altersrenten und der Höhe der durchschnittlichen monatlichen Nettobelohnung. Die Einnahmesituation der genossenschaftlichen Haushalte wird durch einen höheren Anteil der Ökonomik der aktiven Mitglieder des Haushaltes, eine höhere Durchschnittszahl der Mitglieder des Haushaltes, eine höhere Durchschnittszahl der abhängigen Kinder und Rentner beeinflusst. Den größten Posten in den genossenschaftlichen Haushalten bilden die Geldausgaben für Industrieware und Nahrungsgüter. Etwa ein Fünftel des Verbrauches an Nahrungsgütern bildet der persönliche Naturalverbrauch. Der gesamte Verbrauch an Nahrungsgütern, einschließlich des Naturalverbrauches, ist höher als bei anderen Sozialgruppen. Die Eingaben der Genossenschaftsbauern sind höher als Eingaben der Angestellten und Arbeiter.

persönlicher und gesellschaftlicher Verbrauch; genossenschaftlicher und staatlicher Sektor der Landwirtschaft; ökonomische Aktivität der Mitglieder des Haushaltes

Adresa autorky:

Ing. dr. Věra Charitonová, Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy,
Dlážděná 6, 110 00 Praha 1
